

RASMUS RASK OG THORLEIFUR GUDMUNDSSON REPP

af

Jens Axelsen

Among Rasmus Rask's correspondents was the Icelandic scholar Thorleif Gudmundsson Repp, with whom he carried on a correspondence during the latter's stay in Edinburgh 1826-37. Their acquaintance, however, goes back to the early 1820s. They probably met at the residential hall called Regensen, where they both lived for a period. Repp defended Rask's new system of Danish orthography, and he obtained the post as sublibrarian at the *Advocates Library* in Edinburgh which Rask had been offered and had refused. The article looks at their relationship, especially as reflected in Rask's letters to Repp, and at Repp's 1847 edition of Rask's *Danish Grammar for Englishmen*.

Rasmus Rask havde en stor bekendtskabs- og vennekreds blandt danske og europæiske lærde, som det ses af hans omfattende korrespondance, der fylder tre store bind. En af de mindre kendte korrespondenter var en islandsk filolog og polyhistor Thorleifur Gudmundsson Repp, og det er forholdet mellem ham og Rask der vil blive redegjort for i det følgende.

Repp (1796-1857) kom til København i 1814 for at studere ved universitetet, først medicin med særligt henblik på dens forbindelse med kemi og fysik, og senere de humanistiske fag: filosofi, litteratur, historie, filologi. Medicin studerede han under professorerne H.C. Ørsted og O.H. Mynster. Den sidstnævnte var desuden huslæge på Bakkehuset, hvor litteraturprofessoren Knud Lyne Rahbek og hans begavede hustru Karen Margrethe, kaldet Kamma, havde en slags litterær salon for tidens førende kunstnere. Mynster introducerede Repp til Rahbek, som var interesseret i at lære islandsk. Mynster beskrev i et brev til Rahbek Repp som 'flittig, skikkelig og af et godt, maaske noget sært, Hoved - iøvrigt godmodig og temmelig Polyhistor'. Med det skikkelige og godmodige var det nu så som så, og han karakteriseres af en af de andre gæster på Bakkehuset som hoven og uomgængelig (J.M. Thiele 1917:162), hvad også hans breve til Kamma Rahbek tyder på.

Islandske studenter havde privilegium til plads på studenterkollegiet Regensen, der var grundlagt af Christian IV i 1626, og hvis provst, dvs. forstander, dengang var Rasmus Nyerup, professor i

litteraturhistorie og chef for Universitetsbiblioteket. Repps navn findes på folketællingslisterne fra Regensen 1816-21. 1821-22 var han i England på studierejse og er næppe flyttet ind på Regensen igen. I et brev skrevet på hjemvejen i august 1822 takker han nej til et tilbud fra Kammar Rahbek om logi på Bakkehuset, da han må blive i byen for at undervise, og i et andet, ganske vist udateret, brev til hende omtaler han sin værtinde. Først i 1825 står han opført i Veiviser for København som sproglærer og har åbenbart da fået egen bolig.

Rask boede selv på Regensen i sin studietid, og også da han vendte hjem fra sin store udenlandsrejse den 5. maj 1823 fik han lov til at bo der hos Rasmus Nyerup.

Otto Jespersen skriver i sin bog om Rask:

... der var ett sprog som stadig lå hans hjerte nært, og det var islandsk. I København, og særlig på Regensen, havde han rig lejlighed til at træffe islændere, og han benyttede den i fuldt mål; han fik mange venner blandt dem, og det synes somom han netop med sin stejle natur, sin foragt for ydre raffineret politur og sin hensynsløse lyst til at udtale sine meninger selv hvor de kunne støde an, kom til at føle sig mere hjemme mellem islænderne end mellem sine egne landsmænd (Jespersen 1918:11).

Det er således sandsynligt at Rask har truffet Repp på Regensen, og Jespersens karakteristik af Rask kunne også passe på Repp, så der er åbenbart opstået sympati mellem dem, hvad deres senere brevveksling tyder på. Repp havde, foruden det vanskelige sind, også som Rask et usædvanligt sprognemme. Han kendte såvel de moderne vesteuropæiske sprog engelsk, tysk, fransk, spansk, italiensk, portugisisk og finsk (dertil ungarsk og arabisk) som oldsprogene latin, græsk, hebræisk, sanskrit, oldislandsk og oldengelsk. Han havde dog ikke Rasks evne til at systematisere og se de store linier og sammenhænge. Repp var mere detaljernes mand, hvad de ting der foreligger fra hans hånd om sproglige emner tyder på, undertiden med en mærkelig mangel på kritisk sans over for egne resultater (jf. Wawn 1991:105 ff.). Under sit ophold som bibliotekar i Edinburgh 1826-37 omgikkes han med planer om at foretage en rejse 'to enquire into the nature and character of the Tartarian and Caucasuan tongues' (Wawn 1991:89), tydeligvis inspireret af Rasks rejse.

Det første vidnesbyrd om en forbindelse mellem Rask og Repp er at begge navne figurerer i Det kgl. nordiske Oldskriftselskabs Forhandlingsbog den 26. januar 1825 blandt stifterne af selskabet, som Rask var formand for de to første år.

Det næste er Repps deltagelse i en polemik der opstod på grund af Rasks forslag til en ny retskrivning. Navnlig filologen Chr. Molbech var grov i sine udfald mod Rask, der på sin side prøvede at holde sig til det saglige (Bjerrum 1959:216). En kreds af Rasks venner og sympatisører udgav et blad, *Lidskjalf*, trykt med latinsk skrift og med Rasks retskrivning (Gregersen 1980:201, og Nyerups brev). Det udkom kun med 5 numre, og i nummer 2, 3 og 4, fra den 13., 20. og 27. juli 1825, havde Repp et længere indlæg med et voldsomt angreb på Molbech.

Der er i denne sammenhæng ingen grund til at komme ind på substansen, men et par citater kan give indtryk af tonen i Repps indlæg:

Således viser den raskske Grundsætning sig såre beskjedne, menneskelig, fornuftig, filosofisk. Vi skulle se, at når vi blot sætte et u foran de sidstnævnte Tillægsord, er den Molbechske nøjagtig karakteriseret.

Senere, efter et forsvar for brugen af bogstavet Å:

Se nu her Professor! her have vi givet så god Rede for *Æt*, at vi ville takke Dem, når De giver ligeså god Rede for nogensomhelst Ting, De siger eller fremfører, opfinder eller efterligner.

Og henimod slutningen:

Polemik er i og for sig selv ikke nogen foragtelig Syssel; men når vor Vederpart enten er blottet for Indsigt eller Åndsevner, eller begge Dele, når han er en uvidenskabelig Skryder, som hverken har en *klassisk* eller anden *solid Dannelse*; en som leger med lærde Gloser eller noget deslige, som kan reflektere på ham et falskt Lærdomsskin ... Jeg siger, når Vederparten vilde være allermost påfaldende ussel, hjælpeløs, betydningsløs, når ingen tog hans umodne og ubetænkte Vrøvl i mindste Betragtning, da er det man finder sin polemiske Stilling i flere Måder ubehagelig...

Ikke så mærkeligt at Rasmus Nyerup i et brev til svenskeren L. Hammerskjöld skriver:

Det gør mig ondt for Rask, at han har saadan et inurbant Menneske som denne Islænder Thorleifr Gudmundsen Repp paa sit Parti. Lidskjalf er Rask ikke Udgiver af, men det er et par unge Mænd som hylde hans revolutionaire orthografiske Principper.

Brevet er udateret, men må være fra sommeren 1825, idet han siger længere henne at 1. hefte af Rasks retskrivningslære lige er kommet, og det blev trykt juli 1825.

Foruden i dette indlæg brugte Repp også et stykke tid Rasks retskrivning i sin privatkorrespondance. I et af sine breve til Kamma Rahbek, udateret, forklarer han at han skriver på engelsk 'because my danish [sic] might be still more offensive to your eyes on account of the somewhat newfangled spelling I have adopted'.

Den 5. februar 1825 skriver Rask i sin dagbog:

Fik Kaldelse til at gå til Edinborg og blive ansat som Sekretær ved Advokaternes Bogsamling under D. Irving, samt Brev fra Feldborg. I denne Anledning tænkte jeg på at erholde fast Ansættelse her.

Den nævnte kaldelse stod i et brev, dateret 21. januar 1825 (aftrykt i Statement: 22), fra David Irving, der var førstebibliotekar ved det fine gamle privatbibliotek *the Advocates' Library*. Brevet er åbenbart skrevet på foranledning af Anders Andersen Feldborg, der var en slags selvbestaltet formidler mellem England og Danmark i begyndelsen af det 19. århundrede, ikke mindst under Englands-krigene.

I et brev fra 18. april 1824 til Rask (*Breve* nr. 524) omtaler Feldborg sin ven Dr. Irving, beder Rask sende denne nogle af sine bøger og skriver til slut:

Det gør mig meget ondt at erfare at en Virkekreds med klækkelige Indkomster stod ikke åben for Dem ved Deres Tilbagekomst efter saa mange Aars Anstrængelser Men med patience and water gruel overvinde vi alt, som en gammel Skotsk Veninde indpræntede i mig, da jeg var ung.

Feldborg har vel ment at det måske var ved at blive for meget for Rask med al den *water gruel* og har derfor givet Irving den idé at prøve om Rask var interesseret i den stilling der var ledig. Det i dagbogen omtalte brev fra Feldborg til Rask er imidlertid ikke bevaret.

I brevet til Rask refererer Irving til deres tidligere korrespondance – han har takket for nogle bøger, åbenbart dem Rask har sendt ham på Feldborgs opfordring – og skriver at han nu vil tilbyde Rask en stilling som sekretær ved biblioteket, da Feldborg har fortalt ham 'that it was not altogether improbable that you might be induced to accept of it'. Lønnen ville være £150 om året med udsigt til senere at blive andenbibliotekar til £200 og med gode muligheder for at drive egne studier. Irving er klar over at denne løn ikke er over-vældende, men lokker med andre indtjeningsmuligheder: 'It is not however improbable that your residence in this country might lead to some advantages, for which you could scarcely hope in Denmark', nemlig at tjene penge på at skrive.

Rask kendte godt *the Advocates' Library*, idet Feldborg den 22. maj 1824 (*Breve* nr. 536) havde tilsendt ham en rapport om biblioteket som Irving havde udarbejdet, men som det ses af dagbogsnotatet var han overhovedet ikke interesseret i stillingen. Det er da også noget usandsynligt at en mand af hans status skulle være tilfreds med at sidde i en underordnet stilling ved et lille bibliotek i en fjern by.

Han så imidlertid tilbuddet som en løftestang til at få en bedre stilling i København og spildte ikke tiden, men sendte allerede den 16. februar en ansøgning til kongen om et professorat (*Breve* nr. 584). Heri fremfører han straks fra begyndelsen Irvings tilbud:

I et brev fra Dr. Irving i Edinborg har jeg erholdt Tilbud om Ansættelse ved det store offentlige Bibliotek der i Byen, Advokaternes Bibliotek kaldet ... foruden Løfte om videre Befordring, ifald jeg vilde modtage dette Tilbud, samt Udsigt til Pengefordele, som jeg aldrig kan have i Fædrelandet. Desuagtet ønskede jeg heller at opofre mit øvrige Liv til Deres Majestæts og Fædrelandets Tjeneste, eftersom min hele Stræben hidtil har været rettet til dette ene Øjemed.

Og han beder derfor om fast ansættelse ved universitetet, et løntillæg på 2-300 rigsdaler for at holde forelæsninger, og bevarelse af de 400 han oppebar fra kongens kasse.

Til Irving sendte han derimod ikke noget svar, og denne henvendte sig derfor den 14. marts til professor P.E. Müller (teolog og filolog, senere Sjællands biskop) for at bede ham om hjælp til at finde en anden kandidat, hvis Rask ikke vil (Statement: 25). Müller svarede den 30. april – forsinkelsen skyldtes at han havde hørt fra Rask at denne i mellemtiden havde skrevet og takket nej – og foreslog Repp, som dog forlangte mere i løn end biblioteket havde tilbudt (Statement: 27).

Ifølge et brev Rask skrev til Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler 20/4 1825 (*Breve* nr. 595), svarede han Irving den 19. marts, men dette brev er ikke bevaret. Det er i det brev at han skal have brugt de berømte ord, der også står på hans gravsten: 'Sit Fædreneland skylder man alt hvad man kan udrette', som begrundelse for afslaget, og Irvings ord i hans svar til Rask den 28. juni (Statement: 28): '... the sentiments which you express on this occasion appear to me highly creditable to your feelings' kunne godt tyde på at Rask har udtalt sig som anført. (Se dog note.)

Først den 18 juli, i sit svar på dette brev, anbefaler Rask Repp til Irving (Statement: 29):

... I am sorry I did not think of recommending you a man in my place the first time. Here is an Icelander, Mr. Repp, very well fit for such a place indeed, skilled in all the languages from Iceland to Italy, and a nice man, it seems, in his whole deportment.

Repps ansættelse var ved at gå i vasken fordi han blandt sine engelske referencer, citeret i Müllers brev, havde anført en Mr. Kerr, som han tidligere havde skrevet et uforskammet brev til i ophidselse, og denne havde da ikke villet anbefale Repp. Det var ikke særlig klogt af Repp at tage Kerr med blandt referencerne, men Rask forklarer i brevet til Irving at 'he thought the gentleman would be much too generous to take any farther notice of [it], when there was a question of his character, and skill, and fortune in life'. Det er forunderligt at Repp, som aldrig selv tålte den mindste kritik, men altid reagerede meget hidsigt (se f.eks. Axelsen 1996), forventer at andre bare skal glemme hans overfald!

Rask skriver videre: 'Be this as it may, the truth is that he is a man of eminent learning in all the northern languages.' Han opregner Repps kvalifikationer og slutter:

As I have no close acquaintance with him myself, though I see him occasionally, I have inquired a little about his character, and got a very good account of him from several persons who know him; though he has enemies here, being perhaps rather easily provoked.

Rask prøver tydeligvis at glatte ud, og det er jo en pæn måde at sige det på. Han slutter dog brevet med at skrive, at hvis Irving ikke vil have Repp, har han et andet forslag.

Det lyder noget usandsynligt at Rask, i Københavns snævre akademiske miljø hvor alle kendte alle og hvor Repp havde ført sig frem både på skrift og som opponent ved flere disputatser, virkelig har været nødt til at forhøre sig for at få noget at vide om hans karakter. Som nævnt har han vel også selv truffet ham på Regensen. Men måske er det sandheden der slipper ud i sprog- og litteraturforskeren N.M. Petersens udkast til Rasks biografi (citeret i Diderichsen 1960:218; N.M. Petersen var en nær ven af Rask og skrev en biografi af ham til udgaven af hans samlede afhandlinger 1834):

Tilbudet fra Edinburg; han vilde selv ikke, ... man bestemte en anden dertil som fik det (Repp) og Grunden at han blev det var, at man vilde af med ham her i Landet.

Det kunne betyde at man anbefalede Repp så kraftigt for at få dem til at acceptere ham i Edinburgh, selvom man godt vidste at den var gal.

I et brev af 9. september 1825 skriver Irving til Rask:

From the explanations with which you have favoured me respecting the character and conduct of Mr. Repp, I am induced to think that it would still be desirable to procure his services.

Han meddeler at der synes at være et flertal for ham blandt the Curators, men 'with regard to the salary, he cannot reasonably expect to begin with a larger sum than £150 a year: Mr. Repp cannot expect a larger sum than was offered to Professor Rask.' Hvis ikke Repp accepterer vil man finde en anden. Og brevet slutter:

Mr. Repp ought perhaps to be told that Mr. Kerr did not give him a bad character, but declined giving him any character at all. It is however to be considered that the one act was nearly as injurious as the other (Statement: 31-32).

Repp blev til sidst udnævnt til stillingen, som det just citerede brev viser nok ikke mindst takket være Rasks anbefaling, og Irving underrettede Rask i et brev af 19. november 1825 (Statement: 33). Han skriver her:

I have no doubt that his good sense, and his increasing knowledge of human life, will enable him to regulate his conduct in a situation where so much will depend upon himself; and I am persuaded he will be very much disposed to listen to the prudential suggestions of Professor Müller and yourself...

Da muligheden for at få stillingen dukkede op, blev det nødvendigt for Repp, der nu havde studeret i 10 år, at gøre sit studium færdigt og indstille sig til magistergraden. Til det formål skulle han udarbejde og forsvare en afhandling på latin, og hans, *De sermone tentamen*, som Rask i øvrigt nævner i sit brev til Irving, handler om sprogenes oprindelse. Den blev indleveret den 22. september 1825, antaget og sendt til trykning den 17. november, og forsvaret af afhandlingen blev fastsat til den 6. februar.

Det blev en skandale. Repp hånedes og lo ad den ene opponent, professor i klassisk filologi F.C. Petersen, så en anden opponent, professor i teologi Jens Møller, følte sig foranlediget til at tilkalde universitetets rektor, som var H.C. Ørsted, til at komme og irettesætte Repp. Det skete men hjalp ikke, Repps optræden bedredes ikke under Jens Møllers opposition, så man nægtede at tildele Repp magistergraden på grund af usømmelig opførsel under disputats-handlingen, hvad man dog ikke gjorde sig den ulejlighed at underrette ham om. (Se også Axelsen 1994.)

Om Rask var til stede ved disputatsen kan ikke fastslås. I hans dagbog står der blot, under 5. februar (ifølge universitetets protokol var det den 6.): 'Repp disputerede', men under 8. februar står der: 'Var til Afskjedsgilde med Repp, hvor jeg gjorde Bekjendtskab med Legationsråd Hammeken'. Hans deltagelse i Repps afskedsfest kunne tyde på et nærmere bekendtskab end han tilkendegav i brevet til Irving.

I slutningen af marts måned tog Repp til Edinburgh, og i sine breve til vennen C.C. Rafn (oldforsker og mangeårig sekretær for Oldskriftselskabet) den 30. marts og 11. april 1826 samt 28. juni 1827 sender han hilsner til Rask.

Der udviklede sig også en korrespondance mellem Repp og Rask under Repps ophold i Edinburgh. Den er meget mangelfuldt bevaret, idet ingen af Repps breve til Rask findes.

Derimod har man 8 breve fra Rask til Repp. De fleste er skrevet på islandsk, to er på engelsk, nemlig det første og det sidste. Brevene er kun opført i referat i *Breve til og fra Rasmus Rask*, originalerne findes på Island. De citeres her i dansk oversættelse. De bevarede breve er et fra den 20. september 1827 (nævnt i dagbogen under den 21.), to fra 1828 (et dateret den 19. juli, nævnt i dagbogen den 16. juli: 'Skrev ... til Hr Repp om Håndskriftet', og et fra den 31. juli; det sidstnævnte brev, refereret i *Breve* nr. 1084, har jeg ikke set i original), fire fra 1829 (den 1. og 10./20. januar, den 14. februar/17. april og den 14. september) og det sidste fra den 26. april 1831.

Der er i kilderne omtalt flere breve fra Rask til Repp. Ifølge dagbogen må Rask have skrevet den 25. november 1828, idet han den dag noterer at han fik besøg af fru Thestrup (Repps svigermor) 'for at få brev [med] til sin datter' – det skulle vel sendes sammen med et fra Rask til Repp. Rask omtaler endvidere i sit brev den 14. september 1829 et brev fra ham som Repp synes at være blevet fornærmet over.

Måske har korrespondancen været mere omfattende fra Repps side end fra Rasks, da denne jo var stærkt optaget af mange gøremål. Der er i hvert fald i kilderne omtale af en del breve fra Repp til Rask: i brevet den 20. september 1827 undskylder Rask at han ikke har svaret på to breve fra Repp foruden et Rafn har modtaget, et brev nævnes i dagbogen den 27. august 1828, og den 22. oktober 1828 står der om pakker fra Repp. I sit brev den 1. januar 1829 siger han at Repp har skrevet mange breve til ham, og i brevet den 14. september

1829 at han er glad for at høre Repps tanker om nogle småskriverier Rask har sendt ham og som han har rettet i.

Hvordan forholdet mellem dem har været er det svært at se helt klart, jf. hans udsagn i det ovenfor citerede brev til Irving. Wawn siger (Wawn 1991:20), at Repp blev en nær ven af Rask efter ansættelsen på biblioteket. I dagbogen hedder han ganske vist som nævnt 'Hr Repp' den 16. juli 1828, men hvis over- og underskrifterne på brevene er mere end blot høflighedsformler kunne de godt tyde på et varmere forhold: Ganske vist skriver han i brevet fra den 20. september 1827 'My dear Sir' (og slutter med 'Vale et fave'), men i de senere bevarede breve fra den 19. juli 1828 og den 1. og 10./20. jan. 1829 står der som overskrift, hvad også Wawn hefter sig ved (Wawn 1991:77), 'Elskuligi vinr' (kære ven), den 14. februar 'Elskuligi Fra Repp' og i det engelske fra 26. april 1831 'Dear friend', mens underskrifterne er: den 19. juli 1828 'yðar af hjarta elskandi vinur' (Deres af hjertet elskende ven), den 1. og 10. januar 'yðar einlægr vinr' (Deres hengivne ven), den 14. februar og 14. september 'Yðar einlægt elskandi vinr' (Deres hengivne elskende ven), og det engelske brev slutter: 'You see, I have enough to think of, & you will excuse my writing so badly and rarely, and recollect with friendship, dear friend! your very sincere & faithful R.R.'

Til at begynde med har alt været idyl i Edinburgh. I et brev til Rask den 21. april 1826, da Repp lige er kommet dertil (citeret i Rasks brev til Repp af 1. januar 1829), skriver Irving:

I have at length had the pleasure of seeing Mr. Repp, and my first impressions are altogether favourable; he appears to be a very accomplished as well as a very agreeable man, and I am persuaded that we shall continue to feel great obligations to you and Professor Müller for having recommended him. I see nothing objectionable about him but his handwriting which is by no means the most elegant that can be conceived.

Men idyllen fik hurtigt en ende. Afgørende var en episode, som Repp selv refererer i et af sine forsvarsskrifter (Repp 1828:9). Den fandt ifølge nævnte skrift sted ca. tre måneder efter Repps ankomst og opstod i forbindelse med nogle kritiske bemærkninger som Irving havde ladet falde om en anden ansat ved biblioteket, en Mr Haig. Repp havde ladet dem gå videre til Haig, og da Repp i Haigs nærværelse blev spurgt af Irving om han (Irving) havde sagt at Haig

'was a dangerous man' svarede Repp straks ja, hvilket jo ikke var særlig diplomatisk. Det skaffede ham Irvings uudryddelige fjendskab og lagde grunden til en krig der varede til Repps sluttelige afskedigelse i 1837. Repp var desuden utilfreds med det arbejde han blev sat til, fandt det under sin værdighed og prøvede energisk på at få sine arbejdsbetingelser ændret.

I det første brev fra den 20. september 1827 er der endnu ikke nogen omtale af Repps problemer. Det handler som det følgende om et håndskrift som Rask skulle skaffe en afskrift af fra Stockholm. Rask undskylder at han ikke har svaret på nogle breve fra Repp, men der har ikke været nogen mening i at skrive før nu. Det ville ikke have været umagen værd blot at takke for modtagelsen af det første brev 'as I hope you make no doubt of it nor of my readiness to serve you (or the curators) where it is possible to me, and especially where I can do it whitout [sic] expense' (vel på grund af hans økonomiske problemer). Resten af brevet handler om praktiske sager: hvordan det går med manuskriptsagen, en irsk ordbog han har modtaget, nogle bøger han har sendt til Repp og nogle personoplysninger. Han sender hilsner til familien, til Irving m.fl. og slutter: 'and beseech you never to doubt of my sincere friendship and wish to serve you in any way possible...'

Repp har nok skrevet udførligt til Rask om sine vanskeligheder i forholdet til Irving i de 'mange breve' Rask nævner i brevet den 1. januar 1829, for i dette brev skriver Rask (det følgende er oversat fra islandsk):

Min store medfølelse på grund af det kludder som De er landet i, og som jeg troede var umuligt ifølge det første brev fra Irving, hvori han udtalte, at han var godt tilfreds med Dem, men det var meget uforudseende at fortælle en tredje part hans ord.

Den sidste bemærkning viser, at Rask godt kan se at Repp selv har været ude om det, men han skriver videre:

Dette vil jeg dog ikke bebrejde Dem her, men allerførst ønske Dem af hele mit hjerte et glædeligt nytår og al den lykke som De selv ønsker.

Han undskylder sit sene svar på Repps breve og fremfører til sin undskyldning sine mange gøremål: arbejder om ægyptisk og hebraisk tidsregning, et litteraturblad, en oversættelse fra arabisk og opposition ved tre disputater. Repp har åbenbart spurgt om Rask kunne støtte ham i hans strid med Irving, for Rask beklager at han kun kan finde to breve fra Irving om sagen. Det ene er Irvings første brev til Rask fra den 28. januar 1825 med tilbuddet om stillingen og ansættelsesbetingelserne, og det kan Repp jo lige bruge i sin kamp for bedre betingelser. Sluttelig citerer Rask Irvings oven for anførte pæne ord om Repp i brevet fra 21. april 1826.

Brevene fra 19. og 31. juli 1828 handler hovedsagelig om det ovennævnte manuskript fra Stockholm (Wawn 1991:102), og om de arbejder Rask er beskæftiget med. Der er dog i brevet fra 19. juli en efterskrift, som viser lidt om graden af deres bekendtskab. Han skriver: 'Jeg tror næppe [Deres] hustru kan huske mig, men skulle hendes ældre søster endnu være hos Dem, så beder jeg Dem hilse dem først af alle.' Repp var 1826 blevet gift med Petrine Nicoline Thestrup, datter af etatsråd, forhenværende højesteretsassessor Ole Thestrup (død 1814, Richter 1905). Hendes ældre søster Johanne Marie var taget med dem til Edinburgh og boede også efter hjemkomsten til København hos dem, lige til sin død den 5. maj 1840 i en alder af 45 år (Richter 1905). Repp søger denne dag gennem Naadesekretariatet Kongen om hjælp til hendes begravelse.

Det næste brev er dateret 10./20. januar 1829 og vanskeligt at tyde da det er meget defekt, men det kan dog læses at aviserne meddeler at Grundtvig skal flytte til Edinburgh for at studere historie. Rask er bange for at det kan bringe Repps stilling på biblioteket i fare og råder ham til at søge et andet sted hen, f.eks. Tyskland eller Sverige. 'Der er dog mange steder hvor man værdsætter nordisk lærdom, men lige for tiden kender jeg ikke noget sted'. Danmark siger han ikke noget om.

I brevet fra den 14. februar – først afsluttet den 17. april – skriver Rask mest om praktiske ting: forsendelser, bøger, personer, sit arbejde, og gentager nyheden om Grundtvig, men ikke advarslene. Han sender endnu et brev fra Irving, nok det fra 9. september 1825, som Repp fremsender til Advocates' Library den 12. maj (Report 1829:22).

Det følgende brev, fra den 14. september 1829, er igen mest om praktiske ting, om en islandsk fortælling Repp er ved at behandle og som Rask kender paralleller til, og om Rasks angelsaksiske grammatik, som Repp synes at have villet oversætte til engelsk (den

blev oversat, men ikke af Repp). Repp har desuden bedt Rask om oplysninger til hans biografi, som han åbenbart er ved at skrive noget om, til hvad brug er uklart. Rask svarer:

Om min biografi gider jeg ikke skrive. Den er trykt, også med tilføjelser og rettelser fra min side i det Danske Konversationsleksikon ... og endnu flere steder. Naturligvis bør De kende den, hvis De fortsætter med sagen, men jeg ville nu synes De skulle lade være thi "ingen er salig før han i grav er kommen". Men lige meget hvad De gør i dette ... så lad være med at rose mig for meget, kære ven, selvom De mener det godt, for et rygte tåler ikke det som går ud over alle grænser.

Karakteristisk nok synes Repp at være blevet fornærmet over noget Rask har skrevet, for længere henne i brevet står der:

Det forbavsede mig meget, at mit brev havde været Dem imod. Det er så langt fra, og jeg husker ikke og ved ikke hvad i det der kan have været og jeg ville gerne have det at vide. Og har det været fra min side, så beder jeg ydmygt om forladelse.

Det sidste brev der er bevaret, er fra den 26. april 1831 og på engelsk, og det handler mest om en voldsom polemik Rask har haft, især med Baldvin Einarsson, vedrørende et par sagaoversættelser af C.C. Rafn, samt om intriger og trakasserier i oldskriftselskabet og det islandske litterære selskab.

Det slutter mismodigt: 'That I am h[e]artily tired of all these troubles, which scarcely leaves me any time to other works, I need not to tell you'.

Det var som nævnt det sidste brev til Repp fra Rask, som jo døde i 1832, men historien om de to er ikke slut med det. I 1847 udgav Repp en 'second improved edition' af Rasks *Danish Grammar for Englishmen with extracts in prose and verse*, første gang udgivet i 1830. Bogen er dediceret til Christian VIII, som Repp takker i forordet for støtte til udgivelsen, og han begrundet her genudsendelsen med at der var 'a great demand' for en genudgivelse. Han forklarer at han i dette genoptryk har bevaret Rasks 'system' (dvs. hans retskrivning) med 'every respect paid to the memory of the great linguist'. Han har blot i fodnoter og noter i teksten gjort opmærksom på hvor Rasks

retskrivning adskiller sig fra den gængse. Desuden har han rettet på Rasks engelsk, og sluttelig gør Repp opmærksom på sine egne bestræbelser på ikke blot at udbrede kendskabet til engelsk i Danmark men også kendskabet til dansk i England. (Han havde været medudgiver af en dansk-engelsk ordbog, udkommet 1845, se Axelsen 1995.)

Næsten halvdelen af Repps noter vedrører da også Rasks retskrivning (i det følgende er Rasks stavemåde anført først, og Mølbechs, som Repp følger, står bagefter): 'Hjærte' for 'Hierte' (som Repp mener er efter tysk 'Herz'), 'Staab, aatte' for 'Stob, otte', 'Le, Ø, gaar, staar, faar, sner, tør, fly, sky, træ' etc. for 'Lee, Øe, gaaer, staaer, faaer, sneer, tøer, flye, skye, træ' etc., 'Prest' for 'Præst', 'beskjeden, Sølvskje, skjjer, afskjediger' for 'beskeden, Sølvskje, sker, afskediger', 'Sjorte' for 'Skjorte', 'sejsten' for 'seksten', 'tredifte' for 'tredivte', 'fulgde' for 'fulgte' og 'Losi' for 'Logis'. Han forsvarer Rasks stavemåde 'vænte' med henvisning til den islandske form og siger: 'The common spelling *vente* is barbarous (s. 40; s. 69 kalder han den 'erroneous').

Islandske former har for Repp absolut gyldighed: 'Troid' burde være neutrum som på islandsk (s. 15), Rasks ovennævnte stavemåder 'aatte, fulgde' er mere i overensstemmelse med islandsk 'átta, fylgdi' (s. 35 og 39). Repp mener at 'fulgte' er efter tysk 'folgte': 'Modern Danish looks much more to German analogies than to Icelandic etymology' (s. 39), og han siger at 'Rask who endeavoured to establish a system of orthography founded on etymology, has Icelandic analogies always in remembrance' (s. 43). Derfor også 'torde' efter islandsk, mens 'turde' er fra tysk 'durfte' (s. 43), men Repp foretrækker stavemåden 'taug' for Rasks 'tav', fordi islandsk har 'þagði' [skal være 'þagði']: 'The *g* is not a servile letter that may be cast off at pleasure, but a radical letter' (s. 45-46).

Enkelte steder giver han korrektioner til Rasks oplysninger: Repp foretrækker lille begyndelsesbogstav i substantiver som alle andre sprog end dansk og tysk har det (s. 10), 'vanish' er en bedre engelsk oversættelse til 'svinde' end 'pine' (s. 48), 'skulle være blevet gjort' er bedre end Rasks 'skulle have blevet gjort' (s. 53), 'er lykkedes' er bedre end Rasks 'har lykkedes' (s. 55), 'braces' er bedre for 'seler' end 'gallowses' (s. 89) og 'sofa' nok bedre for dansk 'sofa' end 'couch' (s. 90).

Men andre steder er Repps noter forkerte: 'kvaklevorn' er et rigtigt ord (s. 66), det er ikke rigtigt at 'What Rask calls "Subject" the English grammarians always call "nominative"' (s. 34), og hans

forklaringer: at lukket dansk o ligner det i engelsk 'move' (s. 4), at o i 'Bord' udtales som oo i 'floor' (s. 6) er mærkelige.

Endelig har han nogle ret overflødige kommentarer: s. 15 om at 'følge' også betyder 'attend', s. 33 om høflighedsformerne 'De, Dem'. S. 56 protesterer han imod at Rask, som eksempel på at et dansk reflektivt verbum må oversættes til et engelsk ikke-refleksivt, vælger 'jeg betænker mig' og oversætter det 'I hesitate'. Repp fremfører at man jo på engelsk har det, ganske vist forældede, 'I bethink me', hvilket vel er en tvivlsom indvending. Hans kritik (s. 57) af at Rask kalder 'dages' og 'mørknes' for deponente verber er efter min mening heller ikke berettiget.

Udgaven er omhyggeligt redigeret, trykfejl synes at være undgået, men som det fremgår var ikke alle Repps kommentarer lige relevante. Man kan måske også mene, at det var mindre hensigtsmæssigt i en lærebog for udlændinge at bevare Rasks retskrivning, som på det tidspunkt ikke var accepteret undtagen i mindre kredse, og som Repp heller ikke selv brugte i den dansk-engelske ordbog. (Om de problemer retskrivningen voldte i ordbogen, se Axelsen 1995: 149-55.) Men det var i Rasks ånd. Han nægtede jo at lade nogen af sine arbejder trykke hvis ikke det blev i hans retskrivning, og det har sikkert glædet Repp at kunne gøre sin ven denne tjeneste posthumt.

*Lyngdalen 17
DK-2850 Nærum*

Note

'Sit Fædreland skylder man alt hvad man kan udrette' står som nævnt (i denne form) på Rasks gravsten på Assistens Kirkegård. Stenen blev rejst 1842 og er beskrevet i Københavns Universitets Aarbog for 1843, s. 147. Her står, efter citatet: '(fra et Brev fra Rask i Anledning af en Kaldelse til Edinborg, hvilken han afslog)'.

Denne forklaring står også i Arlaud: *Bevingede Ord* 2. udgave, 1906 og gentages i de følgende udgaver ved T. Vogel Jørgensen. Den bliver i 2. udgave 1945 og derefter suppleret med en oplysning om at det nok er P.E. Müller der har inspireret ham til sætningen, idet denne i et brev til Rask i Stockholm, hvori han bebrejdede Rask at han holdt forelæsninger der, skriver: 'Enhver kan ... siges at skyldte Fædrelandet alt.' (Brev af 6/5 1817, *Breve* 159:232)

I 5. udgave af Bevingede Ord 1963 tages der imidlertid forbehold over for at Rask skulle have brugt den anførte sætning i brevet til Edinburgh, idet der står: '... skrev Rask et afslag og han skal heri have brugt den begrundelse, at ...'

Sætningen kan stamme fra et mundtligt udsagn som N.M. Petersen citerer i den biografi han skrev til udgaven af Rasks Samlede Afhandlinger I (København 1834), s. 99: 'Fædrelandet skylder man alt; alt hvad godt nogen kan udrette, bør tilhøre det'.

I det tidligere citerede udkast til biografien (Diderichsen 1960:218) fremhæver N.M. Petersen også Rasks store fædrelandskærlighed:

Og nu betragte vi ved Siden heraf Mandens overordentlige, aldrig, under den største Miskjendelse, formindskede Kjærlighed til hans Fædreland. Mangen Gang har jeg i Anledning af Retskrivningen sagt til ham, hvorfor han ikke hellere skrev paa engelsk eller et andet Sprog, som vilde give ham mange flere Læsere, og større Paaskjønnelse. Han svarede altid, at man skyldte Fædrelandet alt hvad man var, og skyldte det ene sin Virksomhed. Tyskland, England, Sverrig, Rusland vilde med glæde have taget imod ham, men han vilde tjene Fædrelandet, som han skyldte alt.

Det er altså muligt, måske sandsynligt, at den berømte sætning er en omskrivning af den som N.M. Petersen refererer i sin biografi, og at det er en misforståelse at han skulle have brugt den i brevet til Irving. Netop hans patriotiske indstilling kan vel have fået ham til at anvende denne begrundelse i sit afslag til Edinburgh, men han må jo selvfølgelig have formuleret sig på engelsk over for Irving, som i de andre bevarede breve. (Med tak til Povl Skårup for de to sidste henvisninger.)

Breve og dokumenter

Breve til og fra Rasmus Rask 1941 I-II ved Louis Hjelmlev, 1968 III ved Marie Bjerrum, København: Munksgaard. Anføres som *Breve*. De ved de citerede breve anførte numre er nummereringen herfra. Rasks breve til Repp er i brevudgaven kun refereret. De er her citeret efter originalerne i Landsbókasafn Islands, de islandske i dansk oversættelse ved translator Anna la Cour, selv islænding, som jeg skylder stor tak. Brevet fra den 20. september 1827 findes i Þjóðskjalasafn Islands, E. 182.

De citerede breve fra A. Andersen Feldborg til Rask står i *Breve*.

Brevvekslingen mellem Irving og Rask og mellem Irving og P.E.Müller er optrykt kronologisk i en af de pamfletter, som der blev udgivet flere af under Repps strid med *the Advocates Library*, nemlig: Statement to the

Faculty of Advocates, by the Curators of the Library regarding the case of Mr. Repp, 1834, Edinburgh.

Mynster, O.H.: brev til Rahbek, Det kgl. Bibliotek, Add. 1040.

Nyerup, Rasmus: brev til Hammarskjöld, Det kgl. Bibliotek, Ny Kgl. Samling 1642, 2.

Rasks dagbog i Det kgl. Bibliotek, Nye Kgl. Samling 389 ek.

Regensens arkiv, Mandtalslister 1816-1827, i Rigsarkivet, Københavns Universitets Arkiv.

Report of the Committee appointed by the Faculty on 24th January 1829 to inquire into the matters stated in Mr. Repp's Memorial, 1829, Edinburgh.

Repp ansøgning til Nådeseekretariatet: Statseekretariatet for Naadessager, nr. 4934.

Repps breve til Kamma Rahbek: Det kgl. Bibliotek, Ny Kgl. Samling 1456.

Repps breve til C.C. Rafn: Det kgl. Bibliotek, C.C. Rafns papirer I, 1, Breve fra Danske.

Repps disputats: Rigsarkivet, Københavns Universitets arkiv, især Konsistoriums kopibog 1824-1826, sag 1462, 1481, 1483, 1484, 1486, samt Facultatis philosoph. Diarium 1823-1826.

Andre referencer

Axelsen, Jens. 1994. Leksikografi og excentricitet. I: Nordiske studier i leksikografi II. København: Nordisk Forening for Leksikografi.

Axelsen, Jens. 1995. En rød klassiker, Dansk-Engelsk Ordbog 1845-1995. København: Gyldendal.

Axelsen, Jens. 1996. Digterkongen og Strikkestrømpen, to ukendte breve fra Oehlenschläger. I trykken.

Bevingede Ord ved T. Vogel Jørgensen. 1945 2. udgave; 1963 5. udgave; 1990 6. udgave. København: G.E.C. Gad.

Bjerrum, Marie. 1959. Rasmus Rasks afhandlinger om det danske sprog. København: Dansk Videnskabs Forlag.

Diderichsen, Paul. 1959. Rasmus Rask og den grammatiske tradition. Historisk-filosofiske Meddelelser udgivet af Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, bind 38, nr. 2. København: Munksgaard

Gregersen, Frans. 1980. Videnskabshistorisk Empiri, Analyse af enkeltværker, Om Rasmus Rasks danske retskrivningslære. I: SAML 6.

Jespersen, Otto. 1918. Rasmus Rask. København: Gyldendal.

Rask, H.K. (udg.). 1834. Samlede tildels forhen utrykte Afhandlinger af R.K. Rask I. Med Bidrag til Forfatterens Levnet af N.M. Petersen. København.

- Repp, T.G. 1828. Unto the Honourable the Dean and Faculty of Advocates, the Memorial of Thorl. Gudm. Repp. Edinburgh.
- Repp, T.G. 1847. Dr. E. Rask's Danish Grammar for Englishmen with extracts in prose and verse. Second improved edition. London: William and Norgate.
- Richter, V. 1905. Dødsfald i Danmark 1761-1890. København: Brinkmann og Richter.
- Thiele, J.M. 1917. Af mit Livs Aarbøger I 1795-1825. Udgivet ved Carl Dumreicher. København: Hagerups forlag.
- Veiviser for Kjøbenhavn 1824, 1825.
- Wawn, Andrew. 1991. The Anglo Man, Þorleifur Repp, Philology and Nineteenth Century Britain. *Studia Islandica* 49. Reykjavík: Bókaútgáfa Menningarsjóðs.